

Església parroquial de Santa Maria de Gaià

Gaià

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Nucli de Gaià
Emplaçament	Carretera de Prats de Lluçanès (BV-4401), km. 5
Alçada:	480

Coordenades:

Latitud:	41.91662
Longitud:	1.92584
UTM Est (X):	410924
UTM Nord (Y):	4641077

Classificació

Número de fitxa	08090 - 167
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Romànic Modern Renaixement Contemporani
Segle	XI-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Inexistent
Tipus de protecció:	Inexistent
Número inventari	IPA 16503
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Religiós
Titularitat	Privada
Titular:	Bisbat de Vic
Fitxes associades:	
Festa Major de Gaià	
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana

Descripció

L'església parroquial de Santa Maria de Gaià està emplaçada al nucli del poble, que és conformat tan sols per tres edificis més: la Rectoria, l'Ajuntament i l'antic mas el Prat. És una església bàsicament del segle XVII, que ha estat restaurada després de la Guerra Civil de 1936. Ara l'exterior és auster, però originàriament la façana principal estava recoberta amb esgrafiats, igual que ho està l'edifici veí de la Rectoria. D'aquests esgrafiats se n'ha conservat un tram a la dreta de la porta. A l'angle nord-oest de l'edifici s'aixeca un gran campanar de torre, amb un primer cos de planta quadrada, sense obertures, i un cos superior més lleuger, construït el 1791. La façana principal, orientada més o menys a ponent, presenta una portalada d'estructura clàssica, amb frontó i pilastres. És d'estil renaixentista, tot i ser feta ja a l'època del barroc. Al damunt hi ha un senzill òcul. De la primitiva església romànica tan sols en resta un tram de la paret nord, entre la sagristia i el campanar, amb un tipus d'aparellat característic del romànic. En aquesta i en l'altra façana lateral s'hi poden veure unes finestres rodones, que van ser obertes durant la última restauració. L'interior del temple es distribueix en tres naus que conformen una planta basilical. La nau principal és coberta amb volta de canó, i les capelles laterals amb volta d'aresta. La volta de la nau central, feta amb rajol enguixat, es va haver de refer totalment en les obres dels anys 1940, i les de les naus laterals parcialment. Cal destacar els relleus d'algunes claus de volta. A l'angle sud-oest hi ha el baptisteri. El retaule major actual fou col·locat en la reconstrucció feta el 1957 i procedeix de l'església de Sant Pere de Montgrony, al Ripollès. Està dedicat a la Mare de Déu i és d'estil neoclàssic, segurament del segle XIX. L'altar de la Mare de Déu del Carme, situat a la nau lateral sud, va ser portat de la capella particular del Soler de Lloberes.

Observacions:

Al mur sud té encastat un fragment de sarcòfag alt-medieval. Inscripció a la clau de volta més propera a l'entrada: 1669 Porta d'entrada: 1694 i entremig les lletres GYA (Gaià) Llinda de la porta de la sagristia: 1672 A l'angle nord-oest del campanar: 1791 Informació oral facilitada per Josep Matamal

Història

L'església parroquial de Gaià s'assenta a l'extrem d'un altiplà que, pel vessant de llevant, queda tallat formant un pendent abrupte. Es tracta d'un punt força estratègic, al costat d'un antic camí i del turó de Santa Àgata, on hi ha les restes del castell de Gaià. Al costat de l'església fa uns anys s'hi va localitzar una necròpolis de tombes antropomòrfiques excavades a la roca que es podrien datar entre els segles IX i XI. Aquesta necròpolis podria ser contemporània a una primera església preromànica. Aquesta primera església preromànica, ja dedicada a Santa Maria, està documentada l'any 996, però no se n'ha identificat cap vestigi. Als segles XI-XII s'aixecà un nou temple, romànic, del qual en queden unes poques restes visibles. Segons se'ns informa en les visites pastorals, tenia tres altars, el major dedicat a la Mare de Déu i els laterals a sant Pere i sant Jaume. Segurament ja tenia un campanar de torre. En aquesta època l'església de Gaià tenia com a sufragànies les de Sant Miquel de Terradelles i Sant Esteve de Vilaramó. L'any 1375 hi ha documentada una sagrera al voltant de l'església, però més endavant se'n perd el rastre, de manera que al nucli de Gaià només hi va quedar el mas Prat. En aquesta època el rector tenia tot un seguit de propietats dins de la parròquia que li pagaven censos i li aportaven unes bones rendes. Al segle XVII es decidí aixecar l'església nova, que és l'actual. El 1666 ja s'havia fet una gran part del nou temple, i durant la segona meitat del segle s'acabà la construcció de la meitat oest. La data de 1694 inscrita al portal d'entrada seria el moment de la

finalització de les obres. Aquesta església tenia tres retaules barrocs, dedicats a Sant Josep, al sant Crist i al Roser. El culte al Roser s'havia introduït a Gaià probablement el 1595, i a mitjans de segle XVII ja comptava amb una confraria ben organitzada. El conjunt de l'església es va completar el 1791, quan es va reformar la part superior del campanar, obra feta pel conegut mestre de cases Josep Morató i Codina, de Vic. A l'inici de la Guerra Civil, el 25 de juliol de 1936, l'església es va incendiar i es va perdre tot el mobiliari i l'arxiu. Entre 1942 i 46 es va reconstruir la teulada, i no va ser fins el 1957 que es va inaugurar la reconstrucció més general. Les obres van anar a càrrec del paleta i picapedrer Josep Matamala Bruc, que va comptar amb la col·laboració dels veïns del poble. Cal dir que durant un temps s'havia passat a fer missa als baixos de la rectoria. En el transcurs de les obres es van localitzar en el corredor central, sota el paviment, diverses tombes amb les seves lloses sepulcral. En un cas, la sepultura era força àmplia i contenia unes escales d'accés. Una d'aquestes lloses es conserva a l'exterior, mentre que les altres es van destinar a altres emplaçaments. A finals dels anys 1950 es va obrir un bar als baixos de la Rectoria, regentat per Joan Bruch, i també una botiga. Així mateix, les antigues quadres es van adequar per fer-hi missa, mentre l'església no estava restaurada, i també activitats diverses, com ara teatre o la festa dels Reis. Posteriorment el bar-restaurant, que es deia les Òlibes, el va portar Marcelino Castañé. La Rectoria va estar un temps tancada, fins que el 1974 Daniel Trias i la seva família van tornar a obrir el restaurant, amb el nom de Gaià.

Bibliografia

BADIA, Josep M; FONT, Montse i altres (2016). "Història", "Arquitectura", "Relacions socials i festes", Gaià, t'estimo. Reviu Gaià, Grup de Recerca, Gaià, p. 57, 172-179, 217-221

